

Nr 1

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 angående byggnadsforskningsavgift, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 februari 1958 dagtecknad proposition, nr 75, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) angående byggnadsforskningsavgift,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

I anledning av propositionen har i riksdagen väckts två lika lydande motioner, nämligen inom första kammaren nr 343 av herrar *Lindblom* och *Johansson, Anders*, samt inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl. Däri hemställas att riksdagen vid propositionens behandling måtte besluta

»a) att avslå Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) ang. byggnadsforskningsavgift,

b) att till Byggnadsforskning för budgetåret 1958/59 yrka ett reservationsanslag på 265 000 kronor, vilket i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag innebär en minskning med 50 000 kronor, samt

c) att i skrivelse till Kungl. Maj:t,

dels hemställa att den av departementschefen efter propositionens avgivande tillsatta utredningen måtte särskilt beakta de ovan anförda synpunkterna på forskningsnämndens uppgift som samordnande och stödjande organ för den fria forskningsverksamheten vid högskolor och andra institutioner, enskilda företag etc.,

dels ock framhålla vikten av ökat samarbete och utbyte av forskningserfarenheter mellan de nordiska länderna, vilket ävenledes bör beaktas i utredningsarbetet».

Propositionen nr 75 samt motionerna I: 343 och II: 440 har, såvitt angår anslag under femte huvudtiteln, hänvisats till statsutskottet och i övrigt tilldelats tredje lagutskottet. Efter överenskommelse mellan dessa utskott har samtliga frågor hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och tredje lagutskott.

Beträffande innehållet i propositionen och motionerna får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionen II: 440.

Kungl. Maj:t har i propositionen föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

**förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269)
angående byggnadsforskningsavgift**

Härigenom förordnas, att 2 och 4—6 §§ förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) angående byggnadsforskningsavgift¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Byggnadsforskningsavgift utgår för kalenderår med *tjugu* kronor för varje fullt antal av *trehundra dagsverken*, som under året *utförts med anlitande* av arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och vilken vid debitering i riksförsäkringsanstalten av dylik avgift är att hänföra till någon av följande i anstaltens premietariff för arbetsgivare med i regel minst fem arbetstagare under näringsgrenen byggnads- och anläggningsverksamhet upptagna undergrupper eller specialgrupper, nämligen

B. Hus- och fabriksbyggnad.

1. hus- och fabriksbyggnadsarbete,
2. skorstensbyggnadsarbete,
3. ställningsbyggnadsarbete.

C. Installations- och annan verksamhet i regel hänförlig till husbyggnad.

F. Kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet.

Vid tillämpning av vad i föregående stycke föreskrivits skall iakttagas, att vid kombinerad byggnads-

Byggnadsforskningsavgift utgår för kalenderår med *tjugufem* kronor för varje fullt antal av *två tusen arbetstimmar*, som under året *fullgjorts* av arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och vilken vid debitering i riksförsäkringsanstalten av dylik avgift är att hänföra till någon av följande i anstaltens premietariff för arbetsgivare med i regel minst fem arbetstagare under näringsgrenen byggnads- och anläggningsverksamhet upptagna undergrupper eller specialgrupper, nämligen

A. Schaktning och grundläggning.

B. Hus- och fabriksbyggnad

- 1) hus- och fabriksbyggnadsarbete,
- 2) skorstensbyggnadsarbete,
- 3) ställningsbyggnadsarbete.

C. Installations- och annan verksamhet i regel hänförlig till husbyggnad.

F. Kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet.

Vid tillämpning av vad i föregående stycke föreskrivits skall iakt-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 § SFS 1955: 67.

(Gällande lydelse)

och anläggningsverksamhet avgift skall erläggas endast i den mån fråga är om arbete, som även eljest är belagt med avgift enligt denna förordning.

(Föreslagen lydelse)

tagas, att vid *schaktning och grundläggning samt* kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet avgift skall erläggas endast i den mån fråga är om arbete, som även eljest är belagt med avgift enligt denna förordning.

4 §.

Arbetsgivaren är — — — — —

Riksförsäkringsanstalten äger att, i den mån sådant må vara nödigt för bestämmande av byggnadsforskningsavgift, taga del av arbetsgivares avlöningslistor och förteckningar.

av byggnadsforskningsavgift.

I den utsträckning riksförsäkringsanstalten prövar nödigt för ändamål, som avses i första stycket, åligger det uppgiftsskyldig att på begäran för granskning tillhandahålla riksförsäkringsanstalten förda avlöningslistor, handelsböcker eller motsvarande anteckningar jämte därtill hörande handlingar. Granskningen skall såvitt möjligt ske så, att den icke medför hinder i den uppgiftsskyldiges verksamhet samt skall, om han så begär och det lämpligen kan ske, verkställas hos honom. Handelsböcker och andra handlingar, som överlämnats för granskning, skola återställas utan dröjsmål. Meddelande om resultatet av granskningen skall lämnas snarast.

5 §.

Den, som på grund av *tjänsteåligganden* för riksförsäkringsanstaltens räkning har eller haft att taga befattning med uppgift eller handling, som i 4 § sägs, må ej röja yrkeshemlighet eller, där det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa *driftanordning* eller affärsförhållande vid arbetsställe, i avseende å vilket han har eller haft att taga sådan befattning.

Den, som på grund av *tjänsteåliggande* för riksförsäkringsanstaltens räkning har eller haft att taga befattning med uppgift eller handling, som i 4 § sägs, må ej röja eller *obehörigen nyttja* yrkeshemlighet, som därigenom blivit känd för honom, och ej heller, där det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa *arbetsförfarande* eller affärsförhållande, vilket sålunda blivit honom kunnigt.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

6 §.

Försummar arbetsgivare att ställa sig till efterrättelse vad i 4 § är föreskrivet eller lämnar han i uppgift, som enligt samma paragraf skall avgivas, *veterligen* oriktigt meddelande, straffes med dagsböter.

Gör någon sig skyldig till förseelse mot 5 §, straffes med dagsböter. Sker det för att göra skada eller begagnar han sig av sin kännedom om yrkeshemligheten, driftanordningen eller affärsförhållandet till egen eller annans fördel, då må till fängelse dömas. Framgår av omständigheterna, att han om yrkeshemligheten, driftanordningen eller affärsförhållandet erhållit kännedom å tid, då han ej hade att taga befattning med uppgift eller handling, som i 5 § sägs, eller att yppandet av driftanordningen eller affärsförhållandet ej kunnat medföra skada för det företag, som bedrevs å arbetsstället, må ansvars- eller ersättningskyldighet icke åläggas honom. Å förseelse, varom nu är sagt, må allmän åklagare tala allenast efter angivelse av målsäganden.

Försummar arbetsgivare att ställa sig till efterrättelse vad i 4 § är föreskrivet eller lämnar han *medvetet eller av grov vårdslöshet* i uppgift, som enligt samma paragraf skall avgivas, oriktigt meddelande, straffes med dagsböter.

Bryter någon mot vad i 5 § är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse. Å brott som nu sagts må allmän åklagare tala allenast efter angivelse av målsäganden.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1959.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Med anledning av förslag av statens nämnd för byggnadsforskning föreslås vissa ändringar i förordningen angående byggnadsforskningsavgift. Sålunda föreslås, att avgiftsplikten skall utsträckas till näringsgrenen schaktning och grundläggning, såvitt angår verksamhet, för vilken avgiftsplikt eljest föreligger enligt förordningen, samt att avgiftsskyldigheten skall grundas på varje fullt antal av 2 000 arbetstimmar om året, som arbetstagare utfört i avgiftspliktig verksamhet, i stället för såsom nu 300 dagsverken.

I syfte att mera väsentligt förstärka byggnadsforskningens resurser föreslås vidare en höjning av byggnadsforskningsavgiften från 20 till 25 kronor samt en motsvarande ökning av statens tillskott till forskningsverksamheten genom uppräknig av anslaget till byggnadsforskning.

Inledning

Forskning på byggnadsområdet bedrevs fram till 1942 i tämligen splittade former och hade en ringa omfattning. Genom inrättande nämnda år av statens kommitté för byggnadsforskning fick forskningsverksamheten en mera samordnad och systematisk karaktär. Kommitténs forskningsverksamhet, som finansierades med anslag över driftbudgeten, hade dock ganska blygsamma dimensioner.

För att skapa förutsättningar för en kraftigare, samlad insats i syfte att genom forsknings- och rationaliseringsverksamhet förbättra och förbilliga produktionen inom byggnadsbranschen beslöt statsmakterna år 1953 (prop. 163, SL³U 13, rskr. 306), att en särskild byggnadsforskningsavgift skulle uttagas från vissa arbetsgivare inom byggnadsfacket. Att planera och samordna forsknings- och rationaliseringsverksamheten uppdrogs åt statens nämnd för byggnadsforskning, som ersatte den dittillsvarande kommittén för byggnadsforskning.

Förslag om ändring av förordningen angående byggnadsforskningsavgift

Gällande bestämmelser

Bestämmelser om byggnadsforskningsavgift har meddelats i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269; ändrad 1955: 67) angående byggnadsforskningsavgift.

Skyldighet att erlagga byggnadsforskningsavgift åvilar enligt 1 § i förordningen den som yrkesmässigt bedriver byggnadsverksamhet under sådana förhållanden, att han är att anse såsom arbetsgivare enligt lagen om yrkeskadeförsäkring, så ock kommun, vilken såsom arbetsgivare i nämnda lags mening bedriver byggnadsverksamhet. Från avgiftsskyldighet är staten befriad. Avgiftsplikten är närmare bestämt knuten till vissa i riksförsäkrings-

anstaltens premietariff för yrkesskadeförsäkringen angivna verksamhetsgrenar, vilka är uppräknade i 2 § i förordningen. Dessa verksamhetsgrenar utgöres av följande i premietariffen för arbetsgivare med i regel minst fem arbetstagare under näringsgrenen byggnads- och anläggningsverksamhet upptagna undergrupper eller specialgrupper, nämligen

B. Hus- och fabriksbyggnad

- 1) hus- och fabriksbyggnadsarbete,
- 2) skorstensbyggnadsarbete,
- 3) ställningsbyggnadsarbete.

C. Installations- och annan verksamhet i regel hänförlig till husbyggnad.

F. Kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet.

I fråga om kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet gäller avgiftsskyldighet endast i den mån fråga är om arbete, som även eljest är belagt med avgift enligt förordningen.

Avgift utgår för kalenderår med 20 kronor för varje fullt antal av 300 dagsverken, som under året utförts med anlitande av arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring (2 §).

Byggnadsforskningsavgift påföres av riksförsäkringsanstalten (3 § första stycket). Beträffande uppbörderna av byggnadsforskningsavgifter skall förordningen den 4 juni 1954 (nr 341) om uppörd av vissa försäkringsavgifter enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och av bidrag från arbetsgivare jämlikt lagen om sjukförsäkring m. m. i tillämpliga delar lända till efterrättelse (3 § andra stycket). Detta innebär beträffande arbetsgivare med yrkesskadeförsäkring i riksförsäkringsanstalten i huvudsak, att avgiften för arbetsgivare, som i regel har mindre än fem arbetstagare i sin tjänst, påföres vid skattedebiteringen, medan den för större arbetsgivare debiteras direkt av riksförsäkringsanstalten. Sistnämnda förfaringsätt tillämpas vidare beträffande alla arbetsgivare, som har yrkesskadeförsäkring i ömsesidigt socialförsäkringsbolag.

I förordningen angående byggnadsforskningsavgift stadgas skyldighet för arbetsgivare att till riksförsäkringsanstalten lämna de uppgifter, som anstalten finner erforderliga för att bestämma avgiften, samt rätt för anstalten att taga del av arbetsgivares avlöningslistor och förteckningar (4 §). Vidare föreskrives för den, som på grund av tjänsteäligganden för riksförsäkringsanstaltens räkning tagit befattning med sådana uppgifter eller handlingar, tystnadsplikt i fråga om yrkeshemlighet, driftnordning och affärsförhållande vid arbetsstället (5 §). Förordningen innehåller tillika bestämmelser om straff för försummelser eller förseelser med avseende på vad sålunda föreskrivits (6 §).

Besvär över riksförsäkringsanstaltens beslut i ärende, som avses i förordningen, föres i samma ordning som gäller för försäkringsinrättningsbeslut i ärende angående yrkesskadeförsäkring, alltså hos försäkringsrådet (8 §).

Influtna byggnadsforskningsavgifter överföres till en fond, som förvaltas enligt grunder vilka fastställs av Kungl. Maj:t (9 §). Denna fond, benämnd fonden för byggnadsforskning, förvaltas av statskontoret. Fondmedlen står till förfogande för statens nämnd för byggnadsforskning, som självständigt äger besluta om medlens användning i nämndens verksamhet. Fondmedel får dock ej utan Kungl. Maj:ts medgivande tagas i anspråk för bestridande av kostnader för nämndens kansli.

Staten är såsom nämnts befriad från byggnadsforskningsavgift. I stället lämnar staten tillskott till kostnaderna för forskningsverksamhet i form av årliga anslag på driftbudgeten dels till byggnadsforskningsnämndens avlöningar och omkostnader, dels ock till byggnadsforskning.

Statens nämnd för byggnadsforskning

I skrivelse den 18 oktober 1957 har statens nämnd för byggnadsforskning föreslagit vissa ändringar i grunderna för uttagande av byggnadsforskningsavgift. Förslaget innebär *dels* att verksamhetsgrenen schaktning och grundläggning avgiftsbelägges, *dels ock* att avgift skall påföras för varje fullt antal av 2 000 arbetstimmar (= 250 dagsverken), som under året utförts med anlåtande av i förordningen angiven arbetskraft.

Nämnden erinrar, att statsmakterna vid beräkning av byggnadsforskningsavgiftens storlek hade tagit till utgångspunkt att avgift skulle utgå för varje årsarbetare, varvid en årsarbetare antogs motsvara 300 dagsverken. Med ledning av uppgifter från Svenska byggnadsindustriförbundet och Svenska byggnadsentreprenörföreningen hade antalet årsarbetare uppskattats till minst 135 000. På grundval av dessa beräkningar och med hänsyn till smärre begränsningar av antalet avgiftspliktiga verksamhetsgrenar antogs, att en byggnadsforskningsavgift å 20 kronor per årsarbetare skulle inbringa i runt tal 2,5 milj. kronor.

Nämnden anför, att sättet för avgifternas uttagande medger en klar överblick över utfallet för visst år först drygt ett år senare. Nämnden har därför än så länge kunnat överblicka inkomsterna blott för åren 1954 och 1955. Enligt uppgifter, som nämnden erhållit från riks försäkringsanstalten, utgör de totalt influtna avgifterna 1 887 675 kronor för år 1954 och 2 097 944 kronor för år 1955. Avgiften har alltså inbringat i genomsnitt endast ca 2 milj. kronor per år i stället för beräknade 2,5 milj. kronor. Nämnden har på olika sätt i samråd med riks försäkringsanstalten sökt utreda, hur skillnaden mellan beräknade och influtna inkomster uppkommit. Bl. a. har riks försäkringsanstalten granskat avgiftsinbetalningarna hos ett 80-tal företag. Den gjorda genomgången har medfört en viss efterdebitering av avgifter hos ungefär hälften av de undersökta företagen. Det belopp som på detta sätt efterdebiterats är dock relativt obetydligt. Olika andra omständigheter har medverkat till att årsresultaten blivit i genomsnitt 0,5 milj. kronor lägre än de kalkylerade beloppen. Bland dessa omständigheter fram-

håller nämnden, att en årsarbetare enligt förordningen angående byggnadsforskningsavgift förutsättes utföra 300 dagsverken, under det att en arbetare inom byggnadsbranschen i genomsnitt arbetar blott ca 250 dagar per år samt att flera arbetare än beräknat torde vara sysselsatta vid företag, som vart och ett ej har en årsarbetare och därför ej betalar någon byggnadsforskningsavgift.

Genom att verksamheten inom nämnden först successivt kunnat utbyggas har nämnden under de första åren ej helt förbrukat dessa års inkomster. Därigenom har vissa medel funnits tillgängliga för efterföljande år. Först under år 1957 har arbetet kunnat ges den omfattning som förutsågs vid nämndens tillkomst. Eftersom inkomsterna blivit lägre än beräknat, har nämnden för 1957 års verksamhet nödgats disponera 424 682 kronor utöver de för året beräknade inkomsterna. Detta belopp har tillskjutits av medel från föregående års överskott.

Enligt en av nämnden upprättad prognos över utvecklingen av inkomster och utgifter under budgetåren 1957/58—1960/61, vilken baseras på en verksamhet av oförändrad omfattning, beräknas kostnaderna öka med 60 000—64 000 kronor per år på grund av stegringar i löner och andra utgifter, medan inkomsterna beräknas bli oförändrade. Kostnadsstegringen medför, att tillgängligt belopp för bidrag till fristående forskare vid högskolor och andra forskningsinstitutioner minskar år från år. Nämnden har vid upprepade överläggningar med företrädare för dessa institutioner konstaterat, att de på sina program har många uppgifter som nödvändigtvis måste lösas. Då kvalificerad personal, lokaler och instrumentell utrustning finns tillgänglig, vore det enligt nämndens mening olyckligt, om verksamheten hos dessa institutioner skulle behöva inskränkas, med risk att utbildade specialister komme att söka andra sysselsättningar eller att kostsamma investeringar i lokaler m. m. ej bleve utnyttjade. Nämnden framhåller emellertid, att det belopp nämnden kan disponera för ändamålet, 600 000 kronor för en fyraårsperiod, är otillräckligt, även om nämnden begränsar sig till de mest angelägna uppgifterna. Nämnden anser det följaktligen nödvändigt, att inkomsterna höjes till den nivå som förutsågs vid dess tillkomst.

Nämnden anför, att det huvudsakligen är tre faktorer, som reglerar inkomsterna, nämligen omfattningen av det avgiftsbelagda området, det antal dagsverken som motsvarar en årsarbetare samt avgiftens storlek för varje årsarbetare.

Vad angår det avgiftsbelagda verksamhetsområdet påpekar nämnden, att bl. a. schaktning och grundläggning, som är upptagna som undergrupp A i riks försäkringsanstaltens premietariff för arbetsgivare under näringsgrenen byggnads- och anläggningsverksamhet, är undantagna från avgiftsplikt. Detta medför att företag, som specialiserat sig på schaktning och grundläggning, ej betalar någon byggnadsforskningsavgift. Företag, som

sysslar med hus- och fabriksbyggnadsarbete och därvid som ett led i detta arbete utför schaktning och grundläggning, erlägger däremot byggnadsforskningsavgift även för denna verksamhet. För nämnden har det syntts oriktigt, att frågan om ett visst arbete är avgiftsbelagt eller ej skall vara beroende på företagsformen. Då nämnden funnit det angeläget att behandla problem, som rör schaktning och grundläggning, har nämnden ansett det naturligt, att alla företag inom detta arbetsområde erlägger byggnadsforskningsavgift.

Beträffande beräkningen av arbetstiden per årsarbetare framhåller nämnden, att 300 dagsverken motsvarar 2 400 arbetstimmar. Då enligt nämndens uppfattning en arbetare inom byggnadsbranschen icke arbetar så lång tid under året, har nämnden sökt klarlägga frågan om arbetstiden genom att inhämta uppgifter från Svenska byggnadsindustriförbundet och Svenska byggnadsarbetareförbundet.

Byggnadsindustriförbundets uppgifter är hämtade från de anställdas semesterkort och visar för perioden 1951—1955 en genomsnittlig arbetstid per år av 2 041 timmar för murare, 2 136 timmar för träarbetare och 2 195 timmar för grovarbetare. Byggnadsarbetareförbundets uppgifter är hämtade ur löne- och ackordsstatistiken och omfattar perioden 1951—1955. För murare redovisas en genomsnittlig arbetstid per år av 1 945 timmar, för träarbetare 2 047 timmar och för grovarbetare 2 100 timmar.

Nämnden anför vidare:

De från två håll hämtade uppgifterna visar sålunda god överrensstämmelse. Avvikelserna kan bero bl. a. på, att i byggnadsindustriförbundets uppgifter restid utöver ordinarie arbetstid medtagits. För samma tid redovisar Svenska målareförbundet en genomsnittlig arbetstid per år för målare av 1.760 timmar samt Svenska elektrikerförbundet en arbetstid för elektriker av 2.056 timmar. Andra arbetargrupper än de här nämnda utgör en ringa andel av byggnadsarbetarkåren. Av värdena framgår alltså tydligt att man f. n. icke kan räkna med, att en årsarbetare motsvarar 300 dagsverken eller 2.400 arbetstimmar. Under tiden fram till 1960 kommer arbetstiden att minska från 48 timmar till 45 timmar i veckan. Detta kommer vid i övrigt oförändrade förhållanden att ytterligare sänka de genomsnittliga årsarbetstiderna. Med hänsyn härtill finner nämnden det motiverat, att förordningen ändras så, att en årsarbetare motsvarar 2.000 arbetstimmar (250 dagsverken). Efter kontakt med riksförsäkringsanstalten har anknytning gjorts till arbetstimmar i stället för till dagsverken, då detta medför vissa praktiska fördelar.

De föreslagna ändringarna i uttagandet av byggnadsforskningsavgift, beräknas öka nämndens inkomster med drygt 0,4 milj. kronor per år. En ytterligare ökning av inkomsterna genom höjning av byggnadsforskningsavgiften per årsarbetare är enligt nämndens åsikt motiverad med hänsyn till behovet att finansiera föreliggande angelägna forskningsuppgifter. Nämnden framhåller sålunda, att de senaste årens snabba utveckling ställt byggnadsbranschen inför en mängd problem, som snarast måste lösas, om

ej stora felinvesteringar skall riskeras. Den ökade användningen av monteringsbyggeri och andra former av mekanisering vid uppförande av flerfamiljshus liksom gruppbyggen, seriebyggen m. m. vid uppförande av enfamiljshus motiverar, att de traditionella formerna för planering av olika lokaler tas under omprövning. De många nya typer och fabrikat av byggnadsmaterial och byggnadselement som framkommer kräver, att egenkaperna studeras samt att regler för klassificering och redovisning utarbetas. Behovet att höja verkningsgraden hos uppvärmningsanordningar motiverar, att regler för provningar av dessa uppställs. Förhållandena på arbetsmarknaden jämte kravet på lägre kostnader framtingar nya former för produktionen i vad avser förplanering, organisering och arbetsmetoder. Sådana frågor kräver för sin behandling ett väsentligt utökat kunskapsunderlag, vilket kan erhållas blott genom forskning och utredningar.

Nämnden har dock velat skaffa sig ytterligare erfarenheter, innan en höjning av byggnadsforskningsavgiften begäres. Nämnden avser att återkomma i denna fråga.

Yttranden

Efter remiss har yttranden över byggnadsforskningsnämndens framställning avgivits av ett antal myndigheter och organisationer. Härutinnan torde utskottet, utöver vad som redovisas här nedan, få hänvisa till propositionen (s. 10—13).

I en del remissyttranden har vissa allmänna synpunkter på byggnadsforskningsnämndens arbete anförts. *Byggnadsstyrelsen* påpekar sålunda, att nämnden i sin prognos för tiden 1957/58—1960/61 räknat med successiv avveckling av anslagen till fri forskning, medan utgifterna för sekretariat och utskott skulle hållas på i huvudsak nuvarande nivå. Styrelsen ifrågasätter, om icke i stället nämndens utgifter för sekretariat och utskott bör nedbringas till förmån för den fria forskningen. Liknande synpunkter utvecklas i ett gemensamt yttrande av *Svenska byggnadsindustriförbundet* och *Svenska byggnadsentreprenörföreningen*, vilka anför, att resultatet av nämndens hittillsvarande arbete icke motsvarar de förväntningar byggnadsindustrins företagare hyst. I yttrandet uttalas, att nämnden bör bestå av ett icke alltför stort kansli med huvuduppgift att fördela forskningsmedlen och följa forskningsarbetet samt att låta granska och publicera resultaten.

Bostadsstyrelsen framhåller, att det är uppenbart, att nämnden måste förses med ökade medel. Nämnden synes sålunda inte ha tillräckliga resurser för mycket angelägna uppgifter, exempelvis för småhusens rationalisering eller för åtgärder som syftar till att minska bränslekostnaderna i bostadshusen. Även *Svenska riksbyggen* finner, att ökade resurser för byggnadsforskningen erfordras och framhåller därjämte, att frågor om stads-

planeringen bör upptagas på nämndens forskningsprogram. Byggnadskostnaderna är i hög grad beroende av stadsplanernas utformning, och en av förutsättningarna för lägre byggnadskostnader är rationellt utformade stadsplaner. Företaget framhåller dock som sin mening, att nämnden har saknat en fast linje i sitt arbete och ej med tillräcklig auktoritet kunnat ta ledningen av forskningsarbetet och inrikta detta på väsentliga områden. Dessa brister bör repareras, innan nämndens resurser ökas. Företaget anser det kunna diskuteras, om icke den byggnadsforskning som bedrivs vid vetenskapliga institutioner borde finansieras på samma sätt som andra grenar av den vetenskapliga forskningen vid högskolorna. *SABO* framhåller betydelsen av en vidgad och snabbare upplysning om de vunna forskningsresultaten.

LO och *byggnadsfackförbunden* anför, att tiden synes mogen för en utvidgning av forskningsverksamheten med större inriktning på ren produktionsforskning. Det bör då, enligt *LO*:s mening, undersökas, om en utvidgad verksamhet lämpligen bör finansieras med medel, som inflyter i form av byggnadsforskningsavgifter, eller på annat sätt. En utväg skulle vara att pålägga exempelvis produktionen av cement en särskild avgift att användas för byggnadsforskning.

Anslagsfrågor

Beträffande denna del av propositionen får utskottet i de delar, som icke redovisas i det följande, hänvisa till denna (s. 13–16).

Föreliggande framställningar

Statens tillskott till byggnadsforskningsnämndens verksamhet uppgick för det första verksamhetsåret till 275 000 kronor under anslagsrubriken Byggnadsforskning samt 120 100 kronor till avlöningar och omkostnader för nämndens kansli, alltså tillhoppa 395 100 kronor.

Fr. o. m. budgetåret 1955/56 överfördes 10 000 kronor från byggnadsforskningsanslaget till nämndens avlöningsanslag. Vidare har avlönings- och omkostnadsanslagen i viss mån räknats upp med hänsyn till lönehöjningar och andra utgiftstegringar. I innevarande års statsverksproposition (V ht 1958 p. 95 och 96) har anslagen sålunda upptagits med resp. 120 200 och 37 000 kronor eller tillhoppa 157 200 kronor. Anslaget till byggnadsforskning är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 265 000 kronor.

I. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1958/59 har *nämnden för byggnadsforskning* (skr. 4/9 1957) erinrat, att nämnden för innevarande budgetår — under åberopande av att inkomsterna av byggnadsforskningsavgifterna blivit väsentligt mindre än beräknat samt uppgiftens speciella art — hemställde om särskilda medel för dels fortsatt utredningsarbete inom skol-

husbyggandet och dels viss försöksverksamhet med provklassrum. Nämndens framställning vann dock icke bifall (jfr V ht 1957 s. 265). Under hösten 1956 och våren 1957 har den inom nämnden verksamma skolhusgruppen med biträde av expertis från byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen utarbetat ett förslag till långtidsprogram för fortsatt skolbyggnadsforskning. Enligt förslaget bör sådan forskning bedrivas som lagarbete mellan arkitekt, pedagog, skolpsykolog, kommunal förtroendeman samt projektörer för statiska, värme-, vatten- och sanitetstekniska samt elektrotekniska konstruktioner. Forskningen bör omfatta översikt av avslutade och pågående arbeten inom skolhusforskningen i Sverige och utomlands, studier av de enskilda skollokalerna, skolanläggningars utformning och utförande, skollokalers upplåtande för annat än skoländamål, skoltomtens läge, storlek, topografi och planform samt kritisk översyn av granskningsförfaranden, lagar och förordningar. Forskningsprogrammet är avsett att genomföras under budgetåren 1958/59—1961/62, varvid kostnaden per budgetår beräknas till resp. 255 000, 255 000, 265 000 och 275 000 kronor.

Nämnden anför, att sedan forskningsprogrammet godkänts av nämnden yttranden över detsamma inhämtats från överstyrelsen för yrkesutbildning, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund, vilka samtliga vitsordat angelägenheten av ifrågasvarande forskning samt uttalat att programmet bör genomföras. Nämnden framhåller, att stat och kommun planerat mycket stora investeringar på skolbyggnadsområdet inom de närmaste åren samt hänvisar i detta sammanhang till vad 1955 års långtidsutredning anfört härom. Då önskemålet om en minskning av produktionskostnaderna medför krav på en snabb lösning av en mängd skolbyggnadsproblem, anser nämnden det ytterst angeläget, att det planerade forskningsprogrammet kan genomföras inom avsedd tid. Under åberopande härav hemställer nämnden, att anslaget till byggnadsforskning för nästa budgetår höjes med 255 000 kronor till 520 000 kronor.

II. *Nämnden för byggnadsforskning* har vidare i utlåtande över två betänkanden av bränsleutredningen 1951 (SOU 1956: 46 och 58) hemställt om tilläggsanslag (under tionde huvudtiteln) av 600 000 kronor årligen under en tioårsperiod för genomförande av undersökningar i bränslesparande syfte. I en skiss till forskningsprogram har nämnden upptagit undersökningar av problem rörande värmeproduktion, värmedistribution, värmeisolering, ventilation och varmvatten samt debitering av värme och varmvatten.

III. *Bostadsstyrelsen* har i en med skrivelse den 2 oktober 1957 överlämnad promemoria framhållit behovet av åtgärder, som medför minskad bränslekonsumtion i småhus. För att stimulera härtill föreslår styrelsen dels viss komplettering av bestämmelserna om s. k. lånetak — till vilken fråga jag torde få återkomma i annat sammanhang — dels en brett lagd upplys-

ningsverksamhet, vilken skulle ta sikte på att främja en bättre värmeisolering i såväl nya hus som det befintliga bostadsbeståndet. För upplysningskampanjen krävs enligt styrelsens mening att särskilda statsmedel anvisas med förslagsvis 200 000 kronor.

Yttranden

Över byggnadsforskningsnämndens under I. i det föregående behandlade framställning har yttranden avgivits av statskontoret, byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen.

De båda sistnämnda myndigheterna framhåller, att de medverkat vid upprättande av det långtidsprogram för skolforskning som forskningsnämnden återoppar och tillstyrker den begärda medelsanvisningen.

Byggnadsstyrelsen understryker vikten av att erforderliga medel ställas till förfogande för ändamålet, då forskning och utvecklingsarbete inom förevarande område, med hänsyn till det samlade investeringsprogram som inom de närmaste åren måste förverkligas och till de därmed förbundna kostnaderna, måste anses synnerligen påkallat, icke minst från statsverkets synpunkt.

Skolöverstyrelsen erinrar, att överstyrelsen i petita för budgetåret 1958/59 hemställt att, om forskningsnämndens framställning ej vunne bifall, under sagda budgetår få disponera 200 000 kronor av anslaget till bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för skolbyggnadsforskning i samarbete med nämnden.

Statskontoret erinrar, att föredragande departementschefen vid behandling av nämndens motsvarande yrkande för budgetåret 1957/58 anfört, att särskilda medel vid sidan av anslaget till byggnadsforskning av principiella skäl inte borde anvisas för skolbyggnadsforskning. Då till stöd för nämndens förnyade hemställan inte anförts några skäl som enligt statskontorets mening motiverar ett ändrat ståndpunktstagande, har ämbetsverket inte ansett sig kunna förorda ett tillmötesgående av nämndens framställning. Statskontoret uttalar, att det bör ankomma på byggnadsforskningsnämnden att vid fördelningen av influtna byggnadsforskningsavgifter skapa tillräckligt utrymme för skolhusforskning, i den mån inte anslaget för byggnadsforskning förslår härtill.

Förslag av 1947 års byggnadsmaterialutredning

Mot bakgrunden av det bostadspolitiska program, som statsmakterna uppställde vid 1946 och 1947 års riksdagar, framstod det som angeläget att klarlägga frågan om utnyttjandet av den bostadspolitiskt betingade förbättringen av byggnadsämnesindustriernas avsättningsförhållanden. För att

utreda frågan härom och klargöra förutsättningarna för en sänkning av byggnadskostnaderna med särskild hänsyn till prissättningen på byggnadsmaterial tillsattes en särskild utredning, 1947 års byggnadsmaterialutredning.

Byggnadsmaterialutredningen har år 1951 och år 1955 överlämnat två expertutredningar rörande produktions-, distributions- och prissättningsförhållanden inom några avgränsade produktionsområden. I april 1957 överlämnade utredningen ett betänkande om stommaterial från jord- och stenindustrien (SOU 1957: 12). Detta betänkande har remissbehandlats. Med avlämnande av sistnämnda betänkande jämte vissa manuskript har utredningen — i enlighet med direktiv som lämnades våren 1954 av dåvarande chefen för socialdepartementet — avslutat sitt arbete.

I det nu föreliggande betänkandet har framförts tanken på ett kontinuerligt översiktsarbete i offentlig regi beträffande byggnadsmaterialindustriernas prisförhållanden. Härutinnan hänvisas närmare till propositionen (s. 16—19).

Departementschefen

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, anför.

Det forskningsarbete, som finansieras med medel från fonden för byggnadsforskning samt från det under femte huvudtiteln upptagna reservationsanslaget till byggnadsforskning, bedrivs huvudsakligen i tre former. Forsknings- och utredningsarbete utföres sålunda av statens nämnd för byggnadsforskning själv inom utskott och arbetsgrupper. Vidare lämnar nämnden forskningsuppdrag till institutioner, företag och enskilda, och slutligen utdelar nämnden efter ansökan särskilda anslag till fristående forskare. I fråga om forskningsuppgifternas fördelning på forskning i egen regi och uppdrag till institutioner m. fl. har den huvudprincipen följts, att arbetet skall utföras i den ordning som för varje särskilt fall är mest fördelaktig.

I några remissyttranden över byggnadsforskningsnämndens framställning angående ändrade grunder för uttagande av byggnadsforskningsavgift har viss kritik riktats mot de principer, efter vilka forskningsmedlen har fördelats mellan olika forskningsområden och olika former för forskningens bedrivande. De meningar som sålunda kommit till uttryck är delvis motstridiga. Viss kritik har vidare riktats mot nämndens organisation.

I detta sammanhang må erinras om att statens byggnadsbesparingsutredning i sitt andra betänkande (SOU 1957: 47) har uttalat sig för en omprövning av såväl riktlinjerna för nämndens fortsatta verksamhet som dess organisation. Vidare må nämnas att byggnadslåneutredningen i betänkande om förenklad bostadslångivning (SOU 1957: 44) föreslagit, att vissa uppgifter, som nu ankommer på bostadsstyrelsen, skall överflyttas på nämnden för byggnadsforskning.

Jag vill erinra om att nämnden för byggnadsforskning avsiktligt har givits

så gott som fria händer, när det har gällt att utvälja forskningsobjekt och bestämma formerna för forsknings- och utredningsarbetet. I proposition angående nämndens inrättande (1953: 163) anförde sålunda föredragande departementschefen, att det borde överlätas åt nämnden att själv bedöma i vilken form och på vilka arbetsområden dess insats från tid till annan skulle göras. Verksamheten borde inte bindas av detaljerade direktiv. Vid behov skulle Kungl. Maj:t dock kunna ge anvisningar rörande verksamhetens inriktning. Det förutsattes, att nämnden skulle till chefen för socialdepartementet halvårsvis i förväg avgiva preliminära planer för verksamheten. Anvisningar skulle kunna utfärdas, om granskningen av dessa planer gäve anledning därtill. Sammansatta stats- och tredje lagutskottet anslöt sig i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 13) till departementschefsuttalandet samt förklarade sig förutsätta, att Kungl. Maj:t endast i undantagsfall skulle finna nödvändigt att ge nämnden anvisningar om verksamheten.

Det torde i princip inte finnas skäl att frångå den år 1953 redovisade uppfattningen i denna fråga. Byggnadsforskningsnämndens verksamhet måste omspanna en mångfald olika forskningsgrenar. Hur de tillgängliga resurserna skall fördelas mellan grundforskning och tillämpad forskning eller i övrigt mellan olika forskningsområden bör liksom hittills få avgöras av nämnden själv. I samband härmed bör nämnas att ett principprogram för nämndens verksamhet under de närmaste åren fastställdes av nämnden i maj 1956.

Vad de olika arbetsformerna angår får dessa självfallet främst bestämmas med hänsyn till vad som kan antagas bäst befrämja de forskningsmål nämnden uppställer. Detta spørsmål har samband med frågan om byggnadsforskningsnämndens organisation. För min del anser jag det kunna ifrågasättas, om nämndens nuvarande organisation är i allo ägnad att erbjuda de gynnsammaste betingelserna för forskningsresursernas rationella utnyttjande. Med hänsyn därtill avser jag att senare denna dag hemställa om bemyndigande att föranstalta om en utredning angående byggnadsforskningsnämndens organisation och arbetsformer.

Vad jag nu sagt bör emellertid, i betraktande av de ifrågavarande forskningsuppgifternas omfattning och vikt, inte få hindra att åtgärder redan nu vidtages för att tillförsäkra byggnadsforskningen ett bättre finansiellt underlag.

Byggnadsforskningsnämnden har föreslagit vissa ändringar av grunderna för uttagande av byggnadsforskningsavgift. Dessa ändringar innebär, att näringsgrenen schaktning och grundläggning belägges med avgift, samt att avgiftsplikten, som nu grundas på varje fullt antal av 300 dagsverken som arbetstagare under året utfört i avgiftsbelagd verksamhet, skall knytas till varje fullt antal av 2 000 arbetstimmar, som sålunda fullgjorts. Jag anser mig i stort sett kunna tillstyrka nämndens förslag. Det förhållandet att

yrkesskadeförsäkringsavgiften beräknas med utgångspunkt från 300 dagsverken bör inte hindra att byggnadsforskningsavgiften grundas på en annan årlig arbetsmängd, eftersom de två avgifterna är av principiellt olika karaktär. Med anledning av vad som framhållits av riksförsäkringsanstalten m. fl. bör emellertid viss jämkning vidtagas i nämndens förslag. Avgiftsplikten för schaktning och grundläggning bör sålunda begränsas till sådan schaktning och grundläggning, som sker i anslutning till i övrigt avgiftsbelagt arbete. Den begränsningsregel, som nu gäller för kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet, bör med andra ord utvidgas till att avse även schaktning och grundläggning.

Den årliga arbetsmängd, som skall konstituera avgiftsskyldighet, bör fastställas till 2 000 arbetstimmar. Beträffande huvuddelen av de s. k. mindre arbetsgivare, som har yrkesskadeförsäkring i riksförsäkringsanstalten, får anstalten uppgift endast om antalet dagsverken. Det torde emellertid inte bereda anstalten några svårigheter att beräkna antalet arbetstimmar med utgångspunkt från uppgiften om utförda dagsverken. Därvid bör 2 000 arbetstimmar anses motsvara 250 dagsverken.

Yrkandena om ökade statsanslag för forskning rörande skolbyggnadsfrågor och uppvärmningsproblem visar, att forskningens finansiella resurser är otillräckliga. Jag anser det därför angeläget, att dessa resurser kan ökas utöver vad som följer av nyss föreslagna ändringar beträffande skyldigheten att erlægga byggnadsforskningsavgift. Detta framstår som desto mer motiverat som en förstärkning av byggnadsforskningens finansiella underlag torde höra till de insatser, vilka kan väntas bli lönsamma inom en relativt kort tidrymd. Byggnadsforskningen är nämligen i betydande omfattning av sådan natur, att de resultat den avsätter blir av direkt samhällsekonomiskt värde genom att forskningsrönen leder till en sänkning av byggnadskostnaderna. Forskning rörande värmeproblem m. m. kan dessutom få betydelse från försörjningssynpunkt.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att jag anser både skolbyggnadsforskning och undersökningar rörande värmeproblem vara av sådan vikt, att erforderliga resurser för planernas genomförande bör säkerställas. Även upplysningsverksamhet i bränslebesparande syfte är givetvis angelägen. Bostadsstyrelsens förslag om särskild medelsanvisning för dylik verksamhet är jag emellertid ej beredd att förorda. Det bör i stället ankomma på nämnden för byggnadsforskning att i den utsträckning nämnden finner lämpligt anslå medel härför.

Den av mig nu förordade ändringen av grunderna för byggnadsforskningsavgiftens beräkning medför endast, att inkomsterna av avgiften i stort sett bringas upp till den från början avsedda nivån. Med hänsyn till de ursprungligen bestämda principerna för byggnadsforskningens finansiering bör dessa ändringar därför inte i och för sig medföra någon uppräknings av det statliga

anslaget till byggnadsforskning. När avgiften infördes, beräknades det nämligen, att statens bidrag i form av anslag gott och väl motsvarade den utgift staten skulle få vidkännas, om staten i stället skulle lämna sitt tillskott i form av byggnadsforskningsavgift från statliga företag. Den ytterligare förstärkning av forskningsresurserna, som nu framstår såsom nödvändig, bör åstadkommas genom att ändringen i beräkningsgrunderna kompletteras med en höjning av byggnadsforskningsavgiften. I samband med en sådan höjning bör anslaget till byggnadsforskning räknas upp.

Avgiften bör höjas till minst 25 kronor per årsarbetare mot f. n. 20 kronor. Omfattningen av de föreliggande forskningsuppgifterna kunde kanske i och för sig motivera en större höjning. I brist på säkrare utgångspunkter för en bedömning av medelsbehovet på längre sikt anser jag emellertid, att en höjning med fem kronor nu bör räcka. Frågan om avgiftens storlek bör dock prövas ytterligare av den utredning jag talat om i det föregående. De förut av mig förordade ändringarna i avgiftsskyldigheten kan beräknas öka inkomsterna av byggnadsforskningsavgifter med ca 400 000 kronor om året. Nyss angivna höjning av avgiften till 25 kronor medför därutöver, att inkomsterna till fonden för byggnadsforskning kommer att öka med i runt tal 600 000 kronor. De årliga inkomsterna till fonden torde därför kunna uppskattas till ca 3 000 000 kronor. Ändringarna i förordningen om byggnadsforskningsavgift bör träda i kraft den 1 januari 1959.

Samtidigt bör vissa redaktionella ändringar vidtagas i förordningen. De stadganden om uppgiftsskyldighet för arbetsgivare och om sekretess rörande sådana uppgifter m. m. samt de straffbestämmelser, vilka finnes intagna i förordningen, är formulerade efter mönster av motsvarande bestämmelser i 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete. Motsvarande stadganden i lagen om yrkesskadeförsäkring är i viss mån annorlunda utformade. Då förordningen angående byggnadsforskningsavgift i angivna hänseenden bör i huvudsak överensstämma med lagen om yrkesskadeförsäkring, synes förordningens ifrågakvarande bestämmelser böra jämkas.

Under förutsättning att byggnadsforskningsavgiften höjes på sätt som jag nyss föreslagit, bör statens tillskott till byggnadsforskningen likaledes ökas med 25 %. Detta innebär, att anslaget till byggnadsforskning bör höjas med ca 100 000 kronor för helt budgetår. För budgetåret 1958/59 bör dock endast hälften av detta belopp beräknas. Anslaget bör alltså upptagas med (265 000+50 000) 315 000 kronor.

1947 års byggnadsmaterialutredning har i sitt betänkande pekat på behovet av en permanent rationaliseringsverksamhet inom byggnadsmaterialbranscherna. Utredningen har ansett det angeläget med någon form av kontinuerligt översiktsarbete i samverkan mellan branschernas egna och offentliga organ. Vid remissbehandlingen av betänkandet har behovet av

fortgående rationaliseringsarbete överlag vitsordats, medan olika uppfattningar har kommit till uttryck beträffande arbetets former och inriktning. I ett remissyttrande har, under hänvisning till bl. a. monopolbildningstendenser inom byggnadsmaterialproduktionen, föreslagits att en ny kommitté skall tillsättas för att fortsätta byggnadsmaterialutredningens arbete.

Jag är för egen del övertygad om att ett fortsatt utrednings- och forskningsarbete på detta område är mycket betydelsefullt och anser, att offentliga organ bör medverka däri. Byggnadsmaterialutredningen har anfört, att en tillfälligt arbetande kommitté inte är ett för ändamålet lämpligt instrument. Jag anser detta omdöme riktigt i nuvarande läge och finner därför att ifrågavarande uppgifter bör åvila permanenta institutioner. Jag vill erinra om att förutsättningarna härför sedan 1947, då byggnadsmaterialutredningen tillsattes, har väsentligt förbättrats genom tillkomsten av nya statliga organ. Åtgärder för motverkande av skadlig konkurrensbegränsning ankommer sålunda numera på näringsfrihetsrådet och ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, varjämte statens pris- och kartellnämnd har att utföra prisbildningsundersökningar, föra kartellregister och sprida upplysningar om pris- och konkurrensförhållanden.

Övrigt forsknings- och utredningsarbete som i detta sammanhang kan komma i fråga bör företrädesvis anförtros åt nämnden för byggnadsforskning. De erinringar häremot, som nämnden anfört under hänvisning bl. a. till knappheten på medel, torde väsentligen bortfalla genom den ökning av forskningsresurserna som följer av vad jag i det föregående har föreslagit. Det synes emellertid inte möjligt att på nuvarande stadium precisera arten och omfattningen av de uppgifter nämnden bör åtaga sig i detta sammanhang. Enligt min mening bör det därför ankomma på den förut nämnda utredningen att undersöka praktiskt lämpliga former för arbetsuppgiftens genomförande.

Motionerna

I motionerna anföres bl. a.

Ett intensivt forsknings- och utvecklingsarbete är nödvändigt inom byggnadsindustrien, om vi skall bli i stånd att framställa bättre och billigare bostäder. De större husbyggnadsföretagen bedriver också sedan länge i egen regi ett relativt omfattande forskningsarbete som resulterat i rationaliseringar och förbättringar. Till större delen sker emellertid husbygget i Sverige i smärre enheter, varigenom det ekonomiska underlaget för en forskningsverksamhet av den omfattning som förekommer inom många andra industrigrenar saknas. Att samordna och stödja den forskning som förekommer inom de olika enheterna och göra resultaten tillgängliga för industrien i dess helhet måste därför te sig som en synnerligen angelägen uppgift, som enligt vår mening bör åligga statens nämnd för byggnadsforskning.

Enligt flera talesmän för husbyggnadsindustrien har emellertid detta

syfte inte uppnått i önskvärd utsträckning. Allmänt anses att detta framför allt har sin orsak i nämndens avvägning mellan forskning i egen regi och stöd åt institutioner och fria forskare.

Av de uttalanden som gjorts, såväl i de ovan refererade remissyttrandena som i andra sammanhang, framgår tydligt att starka meningsskiljaktigheter råder beträffande byggnadsforskningsnämndens verksamhet. Då meningsbrytningarna inte endast gäller detaljfrågor utan berör grundläggande principfrågor är enligt vår mening en förutsättningslös omprövning av nämndens arbetsformer ofrånkomlig.

Departementschefen har också i propositionen (s. 21) förebådat en utredning om byggnadsforskningsnämndens organisation och arbetsformer. Denna har senare tillsatts.

Vi föreslår, att denna utredning ägnar särskild uppmärksamhet åt nämndens uppgift som samordnande och stödjande organ för den fria forskningsverksamheten vid högskolor och andra institutioner, enskilda företag o. s. v.

Dessutom bör utredningen ta upp till behandling forskningsnämndens möjligheter till ett intensivare samarbete med motsvarande organ i de övriga nordiska länderna. Spörsmålet huruvida icke behovet av ökad forskningsverksamhet delvis skulle kunna tillgodoses genom ett vidgat nordiskt samarbete har inte beaktats i propositionen.

Nämnden för byggnadsforskning

Nämndens instruktion

Nämnden har enligt sin instruktion till uppgift att främja forskning och rationalisering inom byggnadsområdet med huvudvikten på husbyggnadsfacket. Till fullgörande av denna uppgift äger nämnden att med anlitande av de till fonden för byggnadsforskning överförda byggnadsforskningsavgifterna samt statliga anslag och eventuella andra medel, som ställes till dess förfogande, stödja eller själv låta verkställa sådana åtgärder, som är ägnade att befordra utvecklingen på byggnadsområdet, samt att på lämpligt sätt bekantgöra vunna forsknings- och försöksresultat samt de erfarenheter i övrigt, som är av betydelse i detta hänseende.

Nämnden består av fjorton ledamöter. Av dessa förordnas tretton av Kungl. Maj:t för en tid av tre år i sänder. Självskrivna ledamöter av nämnden är dessutom föreståndaren för nämndens kansli. Nämndens sammansättning är avsedd att ge de intressegrupper, som tillskjuter rörelsekapitalet, en tillfredsställande representation. Dessutom finns i nämnden representanter för forskningen och för arbetsmarknadens parter samt för statliga myndigheter och institutioner.

Nämndens arbete bedrivs huvudsakligen i tre olika former. Nämnden utför forsknings- och utredningsarbete i egen regi, lämnar forskningsuppdrag till vetenskapliga institutioner och andra forskningsinrättningar samt utdelar bidrag till enskilda forskare eller institutioner för av dem bedriven forskning. För att planlägga och leda forskningsverksamheten i nämndens egen regi har särskilda utskott tillsatts, nämligen ett planeringsutskott, ett byggnadstekniskt utskott, ett produktionsutskott, ett byggnadsvärme-

utskott, ett förvaltningsutskott och tre regionala utskott. Utskotten har även att bereda ansökningar om bidrag till forskning inom resp. områden. Vidare finns ett informationsutskott. För de samordnande uppgifterna finns ett arbetsutskott.

Enligt instruktionen har nämnden att fastställa erforderliga planer för verksamheten. Sådana planer upprättas dels för en flerårsperiod, dels för varje halvår. Planerna inges till chefen för socialdepartementet. Kungl. Maj:t äger att vid behov ge nämnden direktiv beträffande verksamhetens inriktning.

Statens byggnadsbesparingsutredning

I betänkande (SOU 1957: 47 s. 66—71) har statens byggnadsbesparingsutredning tagit upp nämndens organisation och verksamhet till granskning. I betänkandet framhålles bl. a., att nämndens arbete alltför ensidigt synes ha varit inriktat på bostadsområdet, medan exempelvis det offentliga byggandet ägnats en tämligen ringa uppmärksamhet. Vidare anför utredningen, att nämndens arbete — oaktat statsmakerna uttalat, att det i första hand skulle vara inställt på praktiskt utvecklingsarbete, som kunde ge relativt snabbt resultat — i många fall mera syftar till bättre tekniska lösningar av de föreliggande problemen än till praktiska resultat.

Utredningen anser det kunna ifrågasättas, om inte nämndens organisation borde innefatta ett särskilt organ för att tillgodose kravet att såväl i fråga om forskningsuppgifterna som sättet för deras lösande större hänsyn toges till de ekonomiska konsekvenserna. Därjämte understryker utredningen, att forskningsarbetet inte får isoleras från projektverksamheten och produktionen. En motsatt utveckling skulle lätt leda till att verksamheten förlorade sin kontakt med det ekonomiska livet. Utvecklingen inom nämnden tyder emellertid enligt utredningens uppfattning på, att forskningsuppgifterna i väsentlig utsträckning lägges på nämndens egen personal. Nämnden bör, enligt utredningens åsikt, sträva efter att inskränka sin verksamhet till att samordna forskningen, taga initiativ till forskningsuppgifter och genom anslag stödja forskningsinitiativ. Därtill kommer uppgiften att sörja för forskningsresultatets spridning. Från dessa utgångspunkter tänker sig utredningen en organisation, begränsad till två enheter, nämligen ett kansli för forskningens finansiering och för informationsverksamheten samt en avdelning för teknisk-ekonomiska utredningar såsom underlag för forskningsuppgifter och för utredning av forskningsresultatens ekonomiska betydelse.

Utredningen ställer sig vidare kritisk till nämndens storlek och anför såsom jämförelse, att statens tekniska forskningsråd består av åtta och statens naturvetenskapliga forskningsråd av nio ledamöter.

Utredningsdirektiv

I samband med begärt bemyndigande att tillsätta den i propositionen bebådade utredningen anförde departementschefen till statsrådsprotokollet bl. a.

Den kritik som framförts mot nämnden har gällt dels forskningsverksamhetens inriktning, dels nämndens organisation och arbetsformer. Vad angår det förra spørsmålet vill jag framhålla, att nämnden avsiktligt har givits så gott som fria händer i fråga om forskningsresursernas avvägning mellan skilda forskningsområden. I själva verket får det anses vara näm-

dens viktigaste uppgift att företaga den prioritering av olika föreliggande forskningsuppgifter, som fördelningen av de tillgängliga resurserna innebär. Att meningsbrytningar uppkommer beträffande forskningsmedlens disposition är fullt naturligt med hänsyn till att så många särgående och delvis motsatta intressen gör sig gällande på detta fält. Forskningsuppgifternas omfattning gör det inte möjligt att på en gång i önskvärd utsträckning tillgodose alla sådana intressen. Å andra sidan torde det inte vara lämpligt, att statsmakterna, annat än i speciella fall, söker styra forskningsverksamheten eller uppdraga gränser för denna.

Det synes emellertid angeläget att inventera de olika forskningsuppgifter, som särskilt med hänsyn till det praktiska rationaliseringsarbetet inom byggnadsindustrien framstår som aktuella. Mot bakgrunden av en dylik inventering kan behovet av medel för forskningens finansiering säkrare bedömas på något längre sikt. Vidare ger den utgångspunkter för att upptaga nämndens organisation och arbetsformer till övervägande. Dessa uppgifter bör anförtros åt särskilda utredningsmän.

De bör vidare söka utröna, i vad mån nämndens karaktär av forum för skilda intressegrupper på byggnadsfackets område har gagnat eller motverkat en framgångsrik ledning av forskningsverksamheten samt överväga om en reduktion av antalet ledamöter i nämnden kan antagas medföra några fördelar för dess arbete. För denna bedömning torde bl.a. erfarenheter från det danska byggnadsforskningsinstitutets verksamhet kunna ge en viss vägledning.

Det bör därjämte ankomma på utredningsmännen att undersöka, om de olika forskningsuppgifternas fördelning på de egna forskarna, forskare vid institutioner, organisationer och myndigheter samt fristående forskare är lämplig med hänsyn till de uppställda forskningsmålen.

Av särskild betydelse synes vara att upplysningsverksamheten beträffande vunna forskningsresultat blir effektiv. Utredningsmännen bör överväga olika möjligheter att åstadkomma förbättringar härutinnan. Därvid bör bl. a. prövas, om och i vilken utsträckning sådana kanaler för informationens spridning som står till exempelvis bostadsstyrelsens och byggnadsstyrelsens förfogande, bör nyttjas för ifrågavarande ändamål. Vidare bör utredningsmännen taga ställning till de regionala utskottens roll i detta sammanhang liksom överhuvud i nämndens organisation.

Utredningsmännen bör vara oförhindrade att föreslå sådana förändringar i nämndens personaluppsättning som de kan finna påkallade. Därvid bör dock beaktas, att organisationen alltfört bör vara sådan att den medger en smidig anpassning till inträffande förskjutningar i nämndens verksamhet. Personalförändringar som leder till ökad stelhet i organisationen bör följaktligen undvikas.

Utskottet

I propositionen föreslås att statens nämnd för byggnadsforskning skall få större resurser dels genom ändrade grunder för uttagandet från arbets-

givare inom branschen av byggnadsforskningsavgift, dels genom höjning av avgiften och dels genom en ökning av statens tillskott. Motionerna I: 343 och II: 440 innehåller däremot ett yrkande av innebörd, att det skall anstå med dessa förstärkningar i avvaktan på en av Kungl. Maj:t förebådad utredning om nämndens organisation och verksamhetsformer.

Denna utredning är numera tillsatt och väntas slutföra sitt arbete under loppet av innevarande år. Med hänsyn härtill anser sig utskottet kunna räkna med att beslut kommer att fattas redan nästa år angående nämndens organisation och verksamhet. Det torde knappast med alla de trängande byggnadsforskningsuppgifter som föreligger kunna förutskickas, att detta resultat kommer att innebära, att nämnden får sina uppgifter begränsade i förhållande till vad som nu är fallet. Flertalet av de i propositionen återgivna remissyttrandena över nämndens framställning i oktober 1957 om en förstärkning av dess ekonomiska resurser samt det av 1947 års byggnadsmaterialutredning framförda förslaget om ett kontinuerligt översiktsarbete i offentlig regi beträffande byggnadsmaterialindustriernas prisförhållanden — varvid de arbetsuppgifter i detta sammanhang, som ej avser spörsmål om prisbildning och konkurrensbegränsning, företrädesvis skulle anförtros nämnden — tyder närmast på att motsatsen kan väntas.

Då behov av en dylik institution finnes, synes det utskottet angeläget, att den också erhåller ett sådant ekonomiskt underlag, att dess verksamhet kan bedrivas med full effektivitet.

Utskottet ansluter sig därför till departementschefens uppfattning om nödvändigheten av att nämndens ekonomiska resurser förstärkes. De merbelopp, som kan väntas inflyta genom nu ändrade grunder för uttagandet av byggnadsforskningsavgift eller en höjning av denna, kan på grund av sättet för dess uppbörd och redovisning successivt komma nämnden till godo redan under år 1959, vilket torde vara erforderligt, eftersom nämndens behov av medel för sin verksamhet redan nu överstiger dess ekonomiska resurser. Utskottet biträder därför Kungl. Maj:ts förslag om att förordningen angående byggnadsforskningsavgift skall ändras, utan att utredningens resultat först avvaktas.

Mot de föreslagna nya bestämmelserna för avgifternas uttagande fr.o.m. den 1 januari 1959 — vilka innebär att avgiftsplikten utsträcker till näringsgrenen schaktning och grundläggning samt grundas på varje fullt antal av 2 000 arbetstimmar om året, som arbetstagare utfört i avgiftspliktig verksamhet, i stället för som nu 300 dagsverken — och avgiftens höjning från 20 till 25 kronor fr.o.m. samma dag har utskottet intet att erinra.

Som en konsekvens av att avgiften höjes med 25 procent bör också i enlighet med de motiv, som anförts för att staten icke ålagts avgiftsskyldighet, dess tillskott till kostnaderna för forskningsverksamheten i form av anslag på driftbudgeten ökas i motsvarande mån, eller med cirka 100 000 kronor om året. Anslaget för det halva budgetår, som börjar den 1 januari 1959,

bör alltså höjas med 50 000 kronor, vilket förslag i propositionen utskottet tillstyrker.

Utskottet har heller ingen erinran mot utformningen av de i propositionen föreslagna ändringarna i förordningen angående byggnadsforskningsavgift, vilka föranledes dels av de nya grunderna för avgiftens uttagande och dels av att förordningen bör bringas i överensstämmelse med motsvarande stadganden i lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring, vartill förordningen i flera avseenden anknyter.

I motionerna I: 343 och II: 440 återges vissa kritiska uttalanden av olika myndigheter och organisationer om nämndens hittillsvarande verksamhet. Då en utredning i frågan tillsatts, anser sig utskottet sakna anledning att nu taga ståndpunkt till denna kritik. Utskottet finner emellertid de synpunkter motionärerna anfört angående betydelsen av att utredningen ägnar särskild uppmärksamhet åt nämndens uppgift som samordnande och stödjande organ för den fristående forskningsverksamheten och åt nämndens möjligheter till ett intensivare samarbete med motsvarande organ i de övriga nordiska länderna förtjäna allt beaktande. Den hittillsvarande avvägningen mellan nämndens inriktning på olika slag av forskning, t. ex. mellan grundforskning och produktionsforskning, kan enligt utskottets mening diskuteras. Den tillsatta utredningen har också i direktiven ålagts att särskilt inventera de olika forskningsuppgifter, som med hänsyn till det praktiska rationaliseringsarbetet inom byggnadsindustrien framstår som aktuella.

Med det här sagda anser utskottet det i motionerna under punkt c) upptagna yrkandet om en skrivelse till Kungl. Maj:t i dessa frågor besvarat.

I anknytning till propositionens uttalande, att utredningen även skall undersöka praktiskt lämpliga former för genomförande av uppgiften att bedriva ett kontinuerligt översiktsarbete beträffande rationaliseringsverksamheten inom byggnadsmaterialbranscherna, vill utskottet slutligen understryka sin uppfattning om den stora betydelsen av att vi här i landet har tillgång till en byggnadsforskning, som kan bedrivas utan påverkan av skilda branschintressen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 343 och II: 440 i punkterna a) och b), måtte bifalla propositionen:

B. att motionerna I: 343 och II: 440 i övrigt, i den mån de icke besvarats med vad utskottet ovan anfört, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 april 1958

På sammansatta stats- och tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Birger Andersson, Bergman, Jacobsson, Oswald, Kristiansson, Knut Johansson och Nils-Eric Gustafsson; samt från andra kammaren: herrar Åkerström, Rubbestad, Gustafsson i Skellefteå, von Seth* och Bengtsson i Halmstad*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

(avscende utskottets hemställan under A)
av herrar *Jacobsson, Oswald, Gustafsson* i Skellefteå och *von Seth*, som ansett

dels att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

I propositionen föreslås etc. — — — (första stycket lika med utskottet)
— — — organisation och verksamhetsformer.

Om propositionens förslag genomföres, kommer de penningmedel, som står till nämndens förfogande, att öka med cirka 50 procent från för närvarande omkring 2 miljoner kronor om året till ungefär 3 miljoner kronor. Utskottet har givetvis intet att erinra mot att nämnden får tillräckliga resurser för att kunna fullgöra sina uppgifter, men då nämndens framtida organisation och arbetsformer, sedan dess verksamhet blivit föremål för åtskillig kritik, ligger under utredning, kan man nu knappast bilda sig en klar uppfattning om vilka dessa uppgifter kommer att bli. Det är i varje fall ej otänkbart, att utredningen följer den uppfattning, som statens byggnadsbesparingsutredning i betänkande (SOU 1957:47) givit uttryck åt, då den förklarar det vara principiellt riktigtast, att nämnden inskränker sin verksamhet till att samordna forskningen, taga initiativ till forskningsuppgifter och genom anslag stödja forskningsinitiativ samt till att sörja för forskningsresultatens spridning. I direktiven för utredningen om nämndens verksamhet har departementschefen anfört, att det saknas förutsättningar att för närvarande säkert bedöma behovet på längre sikt av medel för byggnadsforskningens finansiering.

Redan ur denna synpunkt anser utskottet det vara lämpligast att med beslut om förstärkning av de ekonomiska resurserna får anstå i avvaktan på utredningens resultat, vilket kan beräknas bli framlagt under innevarande år. Därtill kommer att icke ens nämnden själv ansett tiden vara inne att föreslå så långtgående förstärkningar, som Kungl. Maj:t nu gjort i propositionen, utan uttalat att den velat skaffa sig ytterligare erfarenheter, innan en höjning av avgiften begäres.

Propositionen bör alltså enligt utskottets mening avslås.

I motionerna I: 343 etc. — — — (de tre sista styckena lika med utskottet) — — — av skilda branschintressen.

dels ock att utskottet i följd härav bort under punkten A hemställa,
att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 343 och II: 440 i vad avser punkterna a) och b), avslå förevarande proposition.